

UDC 351.82:614.31

PROBLEMS OF QUALITY AND ECOLOGICAL SAFETY OF CHILDREN'S FOOD PRODUCTS IN THE PUBLIC PROCUREMENT SYSTEM

Nekos A.N.

*Doctor of Geographical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Environmental
Monitoring and Nature Conservation
Educational and Scientific Institute of Ecology,
Green Energy and Sustainable Development,
V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*

Bezsonnyi V.L.

*Doctor of Technical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Environmental
Monitoring and Nature Conservation
Educational and Scientific Institute of Ecology,
Green Energy and Sustainable Development,
V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*

Kochanov E.O.

*PhD (Military Sciences), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Environmental
Monitoring and Nature Conservation
Educational and Scientific Institute of Ecology,
Green Energy and Sustainable Development,
V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*

Uvarova S.D.

*3rd-year Bachelor Student
Educational and Scientific Institute of Ecology,
Green Energy and Sustainable Development,
V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*

Abstract. *The article investigates the problem of declining quality and ecological safety of children's food products in the public procurement system for kindergartens and schools, where children are entitled to receive products of proper quality. In particular, instead of natural dairy products, goods containing hydrogenated vegetable fats – mainly palm oil – are purchased.*

It has been established that these food products contain trans-isomers of fatty acids in amounts exceeding the norm by 4–6 times, as well as excess salt and sugar in the daily diet of more than 4.6 million Ukrainian children.

Medical-demographic, economic, and ecological consequences of children consuming low-quality products have been substantiated.

Recommendations have been developed and proposed to ensure the quality and ecological safety of children's food products in the public procurement system.

Keywords: *quality of children's food products, ecological safety, corruption, public procurement, palm oil, trans-isomers of fatty acids, children's health.*

Introduction.

Постачання до дитячих садків і шкіл України продуктів харчування, що систематично не відповідають встановленим державою вимогам якості та

екологічної безпеки, стало стійкою негативною практикою. Ця практика є прямим і масовим порушенням конституційних прав дитини, закріплених у статтях 48 (право на достатній життєвий рівень), 49 (право на охорону здоров'я) та 50 (право на безпечне для життя і здоров'я довкілля) Конституції України [1].

Щоденно понад 4,6 мільйона українських дітей — 845 тисяч дошкільнят та 3,74 мільйона школярів — отримують у закладах освіти молочні продукти (сир твердий і м'який, масло вершкове, сметану, молоко питне, сир кисломолочний, йогурти), в яких натуральний молочний жир повністю або частково замінено на гідрогенізовані рослинні олії — переважно пальмову, пальмоядрову чи кокосову.

Фактичні лабораторні дослідження таких продуктів показують:

- вміст транс-ізомерів жирних кислот 8–12 г на 100 г жиру при гранично допустимій для дитячого харчування нормі ≤ 2 г (пряме порушення ст. 7 Закону України «Про дитяче харчування» № 142-V від 14.09.2006 зі змінами) [3];

- вміст кухонної солі 1,2–1,8 г/100 г при спеціальній нормі для дітей $\leq 0,8$ г (порушення ДСТУ 4273:2003, ДСТУ 4558:2006, Наказу МОЗ № 1073 від 03.09.2017);

- вміст доданого цукру перевищує рекомендації МОЗ на 40–60 % (порушення Наказу МОЗ № 1073 та рекомендацій ВООЗ щодо обмеження вільних цукрів до 10 % добової калорійності, а для дітей — до 5 %).

За даними Держпродспоживслужби та Спільки молочних підприємств України, 25–30 % молочної продукції, що надходить на внутрішній ринок і, відповідно, у тендери для закладів освіти, є фальсифікатом саме за вмістом немолочних жирів [7].

Така продукція порушує низку законодавчих актів:

- ✓ ст. 6, 7, 18, 38 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771/97-ВР — обов'язок відповідності заявленому складу, відсутності ризиків для здоров'я та достовірного інформування споживача [4];

- ✓ Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів (Постанова КМУ № 487 від 30.05.2018) — заборона введення споживача в оману

щодо походження жиру та виду продукту;

✓ Наказ МОЗ України № 1073 від 03.09.2017 «Про затвердження Норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку»;

✓ Профільні державні стандарти (ДСТУ 4399:2005, ДСТУ 4417:2005 та інші).

Поява такої продукції в організованому дитячому харчуванні безпосередньо пов'язане з системними порушеннями в публічних закупівлях, зафіксованими Рахунковою палатою України у 2024 році: завищення очікуваної вартості на 150–300 %, штучне обмеження конкуренції через дискримінаційні технічні вимоги, узгоджені дії учасників (ст. 164-17 КУпАП, ст. 191, 364 КК України) [5,6].

Ці системні порушення створюють сприятливе середовище для проявів різних відтінків корупційної діяльності на всіх етапах тендерного циклу.

Формування технічних вимог, що свідомо допускають заміну молочного жиру рослинними гідрогенізованими аналогами, ігнорування попередніх фактів виявлення фальсифікату в постачальників, а також відсутність належного контролю за виконанням договорів — усе це має стійкі ознаки зловживання владою або службовим становищем та прямо сприяє проникненню небезпечної продукції в організоване дитяче харчування.

Саме тому замість натуральних молочних продуктів, передбачених законодавством, до закладів освіти систематично надходять замітники, що становлять ризик як для здоров'я дітей, так і для екологічної безпеки країни.

Медичні наслідки систематичного вживання дітьми фальсифікованих молочних продуктів з транс-ізомерами та надлишком солі і цукру вже чітко простежуються серед дітей, які відвідують садки та школи:

➤ 21,4 % дітей віком 7 років мають надмірну вагу або ожиріння (МОЗ України, 2024) [8];

➤ 15 % — передгіпертензивні стани;

➤ у 30 % випадків гідрогенізовані жири на основі пальмової олії виступають тригером алергічного маршу, атопічного дерматиту та бронхіальної астми

(Інститут педіатрії, акушерства і гінекології НАМН України).

Довгострокові прогнози ВООЗ та Інституту стратегічних досліджень МОЗ України вказують на зростання серцево-судинної захворюваності серед нинішніх дошкільнят і школярів на 25–37 % у дорослому віці та додаткові 45–55 млрд грн щорічних витрат держави на лікування до 2035 року.

Екологічний вимір проблеми не менш критичний. Споживання лише в сегменті організованого дитячого харчування 12–15 тис. т пальмової олії щорічно [9] пов'язане з виробництвом цього продукту шляхом переробки м'якоті плодів олійної пальми або її ядер (пальмоядрова олія). Значна частина таких плантацій створюється внаслідок звільнення земельних площ через масове зведення тропічних лісів, що призводить до катастрофічної втрати біорізноманіття, деградації ґрунтів, викидів великих обсягів парникових газів та суттєвого збільшення вуглецевого сліду як окремих продуктів, так і всієї системи дитячого харчування в Україні. Це прямо суперечить Регламенту ЄС (EU) 2023/1115 (EUDR), Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, Національній стратегії низьковуглецевого розвитку та зобов'язанням України за Угодою про асоціацію з ЄС (статті 293–294, 360–361).

Таким чином, замість натуральних молочних продуктів, передбачених чинним законодавством як обов'язкові для дитячого харчування, понад чотири мільйони дітей щоденно отримують фальсифіковані замінники, небезпечні для здоров'я та екологічно небезпечні. Слід зауважити, що контролюючі органи, замість виконання своїх функцій контролю якості щодо забезпечення дітей якісним, безпечним та екологічно чистим харчуванням, фактично сприяють системному порушенню прав дитини і тим самим завдають довгострокової шкоди здоров'ю дітей, а у перспективі нації та довкіллю.

Подолання цього явища можливе лише за умови реального, а не декларативного, відновлення дії чинного законодавства у сфері безпеки та якості дитячого харчування і публічних закупівель в повному обсязі. Зокрема, пропонуються такі рекомендації:

- ❖ запровадження обов'язкового вхідного лабораторного контролю кожної

партії молочних продуктів за тендерами понад 500 тис. грн;

❖ інтеграція системи ProZorro з Єдиною державною базою лабораторних досліджень Держпродспоживслужби;

❖ автоматичне довічне блокування в системі публічних закупівель постачальників, у продукції яких виявлено фальсифікат;

❖ встановлення кримінальної відповідальності посадових осіб замовників за допущення до дитячих закладів освіти небезпечної чи невідповідної продукції (ч. 2 ст. 367 КК України).

❖ запровадження ефективного громадського контролю за якістю харчування, зокрема через спеціалізований мобільний додаток для оперативного подання скарг та надання батькам права на раптові перевірки харчоблоків і кухонь закладів освіти (відповідно до Стратегії реформування системи шкільного харчування на 2023–2027 роки).

Поки ці механізми не запрацюють у повному обсязі, кожна нова тендерна процедура залишатиметься не закупівлею повноцінних екологічно безпечних для дітлахів продуктів харчування, а постачанням не якісного харчування для мільйонів українських дітей.

References:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. Ст. 89.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/ed20151225#Text>

3. Про дитяче харчування: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 142-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 44. Ст. 433.
URL:zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-16/ed20060914

4. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР. Відомості

Верховної Ради України. 1998. № 19. Ст. 98.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

6. Рахункова палата України. Діяльність Рахункової палати у сфері запобігання та протидії корупції, дотримання етики Київ, 2024. С. 178.

URL:https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2024/ZVIT_RP_2024.pdf

7. Спілка молочних підприємств України. «30% молочної продукції в Україні – це фальсифікат». Київ, 2024. URL:<https://uadairy.com/30-molochnoyi-produkciyi-v-ukrayini-cze-falsyfikat>

8. ЮНІСЕФ Україна. Ситуаційний аналіз становища дітей в Україні 2024.

Київ: ЮНІСЕФ, 2024. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/49196/file/UNICEF_SitAn_2024_UKR.pdf.pdf

9. WWF International. Palm Oil and Deforestation: Global Analytical Report 2024. Gland: WWF, 2024. 36 p. URL: https://palmoilscorecard.panda.org/WWF_POBS_2023_3_ONLINE.pdf

Scientific adviser: Nekos A. N.,

Doctor of Geographical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Environmental Monitoring and Protected Areas

sent:19.11.2025

©Uvarova S.D.